

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ФРАНКОВОГО ТЕКСТУ

УДК 821.161.2-312.9.09. "187"І. Франко:7.046

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/uls.2019.84.2892>

РОМАН ІВАНА ФРАНКА “ПЕТРІЇ І ДОБОЩУКИ”: ДО ГЕНЕЗИ СЮЖЕТУ

Микола ЛЕГКИЙ

*Інститут Івана Франка НАН України,
відділ франкознавства,
вул. Драгоманова, 18, Львів, Україна, 79005,
e-mail: m_lehkyu@bigmir.net*

Джерела сюжету свого першого роману виказав сам Франко у “Передмові” до другої редакції роману “Петрії й Довбушки” (1913). Зізнання Франка розкривають широке інтертекстуальне поле роману: твори західноєвропейських письменників-романтиків, розповіді реальної особи (Лімбах, є головним персонажем Франкового мемуарного твору “Гірчичне зерно”), народні легенди й перекази. В основу романного сюжету покладено колізію ворогування між родами Петріїв і Довбушків за скарби Олекси Довбуша, сама постать якого, а також його життя, справи, смерть огорнені численними народними легендами й переказами, що побутували на Гуцульщині й Бойківщині, зокрема й на Підгір’ї, і Франко міг їх неоднораз чути. У статті досліджено народні легенди й перекази про Олексу Довбуша та його сина, скарби, сповідь, а також про селянина Петрія, які були відомі Іванові Франкові і які письменник, найвірогідніше, використав під час написання роману “Петрії і Довбушки”. Легенди й перекази про опришків письменник міг почути, зокрема, 1875 року під час прогулянки львівської молоді Карпатами, серед якої були й члени редколегії журналу “Друг”. Фольклорні твори про Довбуша з уст народу для “Етнографічного збірника” (1910) записали Петро Шекерик-Доників, Олена Кисілевська, Антін Онишук, Олекса Іванчук та інші. Зрозуміло, працюючи над романом, почуті фольклорні твори письменник модифікував та видозмінював згідно зі своїм творчим задумом, естетичною програмою, художньою концепцією.

Ключові слова: роман, сюжет, генеза, фольклор, легенда, переказ, модифікація, творчий задум, естетична програма, художня концепція.

Джерела сюжету свого першого роману виказав сам І. Франко у “Передмові” до другої редакції роману “Петрії й Довбушки” (1913): ремінісценції з гімназійної лектури, “особливо фантастичних оповідань Ернста-Амадея Гофмана, далі оповідання пок[ійного] Лімбаха про селянина Петрія (гесте – Патрія), який збагатився знайденим скарбом, і

нарешті деяких народних оповідань про пригоди різних розбійників, а спеціально Олекси Довбуша” [5, т. 22, с. 328]. У “Postscriptum-i” до цього видання письменник ствердив, що на формування сюжету роману вплинули твори В. Шекспіра й Шиллера, “а ще ближче, спеціально для сеї повісті, німецьких повістей Е.-А.-Т. Гофмана “Kater Murr” і “Elixire des Teufels” та французької повісті Ежена Сю “Вічний жид” [...]. Не без впливу лишилася також популярна тоді італійська повість у польським перекладі “Rinaldo Rinaldini, wielki bandyta włoski” [5, т. 22, с. 486]. Зізнання І. Франка розкривають широке інтертекстуальне поле роману: твори західноєвропейських письменників-романтиків, розповіді реальної особи (Лімбах є головним персонажем Франкового мемуарного твору “Гірчичне зерно”), нарешті, народні легенди й перекази. Ростислав Заклинський свого часу звернув увагу на ще одне джерело сюжету та образів роману: “Це його (І. Франка. – М. Л.) безпосереднє знання побуту, околиць, місцевостей, народностей, професій, людей тощо, вірно описаних у повісті” [3, с. 11]. Не можна при цьому нехтувати творчою фантазією автора, про що свідчить такий факт. Михайло Драгоманов у листі від 12 жовтня 1886 року висловлював прохання до Михайла Павлика: “[...] прочитав я, що в Галичині єсть легенда про Добуша, буцімто він живе в печері і т. д. Пам’ятаю, що я читав або чув подібне в Галичині, та не пригадую, де це було напечатане [...]” [4, с. 115]. У відписі (20 жовтня 1886 року) М. Павлик повідомляв: “Щодо Довбуша, то Ви мусили читати в Франковій повісті “Добошуки” в “Друзі” 1875 р., але він каже, що се сам сочинив, а в народі нашім в його сторонах такої віри нема. Я в Косівщині, де про Довбуша найбільше згадок, також того нігде не чув” [4, с. 116].

В основу романного сюжету покладено колізію ворогування між родами Петріїв і Добошуків за скарби Олекси Довбуша, сама постать якого, а також його життя, справи, смерть, огорнені численними народними легендами й переказами, що побутували на Гуцульщині й Бойківщині, зокрема й на Підгір’ї, і могли бути Франкові знайомими. Влітку 1875 року львівська молодь, зокрема й члени редакційного комітету журналу “Друг” (Антін Дольницький, Іван Франко, Михайло Вагилевич, Володимир Левицький (Лукич), Клим Охримович, Іван Петрушевич та ін.) здійснила прогулянку бойківськими Карпатами, відвідавши Долину, Болехів, села Вигоду, Велдіж, Людвиківку, Витків, Лолин, Гошів тощо. Антін Дольницький у спогадах, написаних 1927 року, згадував: “З тієї прогульки вертали ми, прогульковці, до Львова залізницею не з Вигоди і Долини, але з Болехова, куди заїхали фірою на те, щоб по дорозі вступити до Гошова оглянути славний з відпустів монастир оо. Василян, що опісля використав Іван Франко у своїй повісті “Петрії і Довбушуки”, яку в “Друзі” почав друкувати в жовтні 1875. Не виключене, що в часі тієї прогульки почув від декого яке оповідання про Довбуша, бо в тих сторонах тоді традиція про Довбуша була ще жива. Від Лолина до Перегінська гірською дорогою зовсім недалеко, а події, описувані в повісті, переважно мали відбутись в Перегінську. Може, описана прогулька дала почин до повісті” [1, с. 114]. Цікаво, що 1910 року Етнографічна комісія НТШ видала цілий том “Народних оповідань про опришків”, що його впорядкував Володимир Гнатюк [2]. Матеріали до збірника постачали Антін Онищук, Петро Шекерик-Доників, Олекса Іванчук, Олена Кисілевська та інші. Серед них є такі, що мають безпосередню дотичність до сюжетних ліній та

образів роману “Петрії і Добошуки”, зокрема про Довбушеві скарби, Довбушевого сина, сповідь Довбуша, а також про опришка Петрія.

Особливим багатством змісту відзначаються легенди й перекази про скарби Олекси Довбуша. Ось, наприклад, короткий переказ у записі Олекси Іванчука: “Казав давно один чоловік з Буковини, що ходив з Довбушем, що Довбуш всі свої скарби закопав в Ілинцях на Ризиній горі, звідки видно 3 церкви: 2 ілінецькі і 1 тростінецьку” [2, с. 57].

А ось у записі Петра Шекерика-Доникова: “Єк уздрів тогди Довбуш, що вже муси гинути, зачєв просити своїх леденів (парубків, хлопців. – *М. Л.*), щоби єго на мак дрібний посікли и так єго поховали, щоби лехи за єго гриб (гріб, могилу. – *М. Л.*) ни знали. “Срібло, злото заберіте, ним си поділіте, сами идіт до дому та газдуйте, пусто чєсу не марнуйте”.

Опришки виконали розказ свого умераючого ваташка. Єго посікли на дрибний мак и так єго поховали, щоби вороги єго гриб не знали. Срібло, злото ни забрали й ним си ни поділили та й сами ни повтікали, бо збігла си ровта (каральний загін. – *М. Л.*) на вістку, шо вбили Довбуша, и побігла погоня у ліс и там виловила Довбушевих легінів” [2, с. 58–59].

Цікавим є ще один запис П. Шекерика-Доникова під назвою “Довбуш, його син і скарби”: “Довбуш був великий прахтиконт и філософ. Вин там коло нас, на Старокутах, у лісі камеральним (державному. – *М. Л.*) склав два такі величєзні, єк хати, камені докупи, бо шо ніби, може, вин ни годен був, ци шо? И на одним тим камені написав зверхє: “Хто мене переверне, той Довбушив скарб вици озме”.

Тай люде виднайшли то писмо на тим камені, та й гайда, зибрало си до шистьдєсєть народа, є тому єких п’єть років, и пишли тот камінь перевертати. Боже, Боже, шо вни си не наробили, та ни намучіли коло того каміня, аж з гирьков бідов лєдвѣ тот камінь перевернули. Але пид каменем замість Довбушевого скарбу найшли написані слова: “Прости Бих вам, шо сте мнє перевирнули, бо мене заболів уже бик так довго на одним боці лежєти. А на каждый скарб треба тежко забідити”.

Довбуш має великі скарби и комори в земни, але їх ни можна узєти, аж доків на то ни прийде пора.

Оден чоловік, таки з мого села, з Старих Кутив, з Пеньківки, найшов був зелізнї дєверї до Довбушевої комори на Старих Кутах в Городишю. Та й зачєв си був до них добєрати, але єму сказав вити (звідти. – *М. Л.*) голєс, шо шє ни прийшов чєс на забранє Довбушевого скарбу. Але коли тот чоловік ни хотів лишити дубуванє, то го добєре утерло тай вбило (тут: побило. – *М. Л.*), и вин си мусів вид того забрати. Витак ходило їх громада (багато. – *М. Л.*) шукати тої комори, але ни могли єї найти. Бо шє на ню ни прийшов чєс” [2, с. 59–60].

Записи про заховані скарби Довбуша подав також Антін Онишук (“Довбушева хата і скарби”): “Довбуш знав, дє класти хату. Він обібрав собі дуже беспєчне мїсце у Добошенці і там мав своє посідзєнє. Мені тато небіщик показували тото мїсце, та були щє пїдвалини з Олексинї хати. Довбуш перебував там кождої зими, а у печєрах мав так, гєй у Надвірні у скєпах, усєчину, шо лиш забєг би.

Ой, так, так! Немало гроший прїє там у земли, але що, коли то усьо заклетє, ніхто не годєн взєти...

Якись із Ясіне був раз з маргов (худобою. – *М. Л.*) у Добошенці тай прийшов там, де уже було Олексово посіджене, дивить, а то доперта скала. Він уходить у комору, а там: одежі, збруя, кітли з грішми, усечина.

Він набрав повний наголовник гроший, самих золотих, і погадає собі йдучи: “Господи! Піду д’ хаті по товаришів та заберемо усе, шо туй є”. Ого! Прийшов відтак, але пропало, не міг уже потрафити на то місце.

О! у горах є сила гроший, шо Довбуш припретав, але то усьо замовлене! Є такі, шо як би сі лиш докинув (доторкнувся. – *М. Л.*), то більше і не жив би!

По полонинах їх досить, а май більше у Добошенці. Боже, Боже! За 30 років і чотири мав коли припретати!” [2, с. 135–136].

У записі Антона Онищука про Довбушеву комору на горі Добошанці читаємо: “Рано на Великдень, поки служба правит ці, то якби пішоў раненько дуже на Добошенку, то там допирає сі така комора. Якби там пішоў, то там є богато гроший и диєменту, шо би міг набрати, кілко би хокіў. Олекса Доўбуш зносиў до тої комори з усіх сьвітій гроший, цале жики (життя. – *М. Л.*) зносиў. Але якби брати, то би кікати (тікати. – *М. Л.*) швитко, аби Оссинавец (чорт, нечистий, злий дух. – *М. Л.*) не замок (не замкнув. – *М. Л.*) тої комори, бо би сигіў там цалий рік” [2, с. 136].

У збірнику віднаходимо низку подібних записів Антона Онищука (“Довбушеві гроші”, “Довбушеві комори”, “Довбушева комора в Аршиці”), Мирослава Капія (“Довбушева комора в Гадьовій”), Анни Павлусевич (“Довбушеві скарби на Лисині”), Петра Шекерика-Доникова (“Довбушева комора в Мокрині”, “Довбушева комора коло Бельмеги”, “Довбушева комора в Тешкої коло Васи́ра”).

У легендах і переказах згідно з народними уявленнями чітко зафіксовано складові цих скарбів. Це – золоті й срібні монети, коштовне каміння (“диєменти”), паперові гроші, зброя (“креси [рушниці. – *М. Л.*], пістолета, ножі, бартки [топірці. – *М. Л.*]”) та причандалля до неї (“ремені, тобивки [шкіряні торбини з орнаментом. – *М. Л.*], порошниці и таке инше”) [2, с. 142]. Скарби, як видно з матеріалів, заховано в різних місцях: конкретизованих (гори Добошанка, Лисина, полонини Кедровата, Гадьова, Мокрина) або неконкретизованих (ліс, ґрунь, тобто вершина гори, полонина, густо вкрита жерепом (хвойним чагарником; ялівцем) тощо. Вони сховані від людського ока в хитромудро збудованих підземних коморах або природних печерах, вхід до яких відомий дуже вузькому колу людей і ретельно замаскований.

Усі ці легенди й перекази мають один наскрізний мотив: скарби Довбуша з різних причин недоторканні. То через те, що “ще не прийшов час”;

то тому, що вказівники до них (крива ялиця, смерека, дуб тощо) стерлися з пам’яті очевидців або просто зникли у зв’язку з природним плином часу;

то з містичних причин: кому навіть вдалося натрапити на них, той вдруге їх ніколи не знайде;

позаяк їх охороняє нечиста сила; в іншому тексті скарбів стереже циган, якого Довбуш убив і тіло якого закопав під порогом схрону; Довбушеві скарби вартує також Страх: “А то за мнов си натегло таке довге, ек кінь, а таке окате, шо аж страх дає, а

зуби та губи то такі, ек гребель би двоє склав докупи и ними водно кланцав” [2, с. 142. Запис П. Шекерика-Доникова];

вони закляті (“замовлені”), і якщо навіть знати, як зняти закляття, то знання подіє лиш один раз;

то через те, що на людину, котра знайде скарби, діють чари: доторкнувшись до них, людина могла б померти; в іншому випадку чоловік, котрий діткнувся скарбів, на чотири роки втратив мову;

нарешті, тому, що шукати їх просто немає сенсу, адже золоті монети перетворюються на криваві червінці, отже, непридатні для вжитку, а паперові гроші давно стіли.

У романі “Петрії і Добошуки” своїми скарбами Довбуш заповів опікуватися Іванові Петрію, своєму найближчому товаришеві. Той із усіх близьких і далеких скритків (“комор”) позносив їх до однієї “скарбниці”. Франко описав і самі скарби, коли Кирило Петрій відкриває їх своєму синові Андрію: “Перескакуючи через щелини і каміння, вкінці якраз очутилися на дні досить глибокої камінної щелини. На однім її кінці, котрий був досить широкий, лежав великий, мхом порослий камінь, котрий подвигнути, як здавалося, перевищало сили людської. [...]”

Андрій і собі причепився до каменя – і з невеликим трудом відвалили його. Слабе, темряве світло мигнуло з широкого отвору, ним замкнутого, мов послідній проблиск життя в очах конаючого. [...]

Ввійшли в довгий камінний хідник, освічений тільки декуди слабенько дневним світлом, продираючимся скрізь узької щелини. Хідник вився і закручувався в розличній сторони, і, як здавалося, немало виходило із нього бічних виходів. Петрій прийшов на кінець до невеличкої, трохи обширнішої кімнатки, і тут оба з Андрієм задержалися на хвилю” [5, т. 14, с. 55].

Інтер’єрні деталі печери, підземного ходу з кількома входами, а також важкого каменя, що підпирає вхід до печери, можуть слугувати доказами того, що Франкові були відомі легенди й перекази про скарби Олекси Довбуша. З іншого боку, з огляду, мабуть на ідейне спрямування твору, згідно з яким скарби мають бути використані на потреби піднесення народу, молодий письменник поняття скарбів асоціює насамперед із грішми, коштовностями та цінними предметами, не згадуючи зовсім про зброю, зброю і т. ін. “Кирило поступив наперед у темний узький отвір, котрим небавом зайшов до обширного, старанно в камені викутого склепу. Слабий блеск гнота відбився сотки разів від блестячих золотих і срібних предметів, нагромаджених купами в тій комнаті. Множество срібних свічників, дорогоцінних канделябрів і інших посудів стояло або висіло кругом, іграючи і миготючи слабим світлом гнота. В шкіряних мішках і величких калитах стояли стоси старої, щирозлотої монети, в шкатулках блистіли всіма барвами клейноти великої вартості” [5, т. 14, с. 56–57].

Андрій Петрій здивований і при цьому відчуває острах: “Андрій аж очі забув на вид тих безмірних багатств, він разом з вітцем своїм почувствував якийсь страх і боявся доторкнутись тих блестячих предметів, тих божків, котрі для цілого світу суть ціллю всіх желань, котрим наші времена надали всемогучую силу” [5, т. 14, с. 57]. Невідомо яким способом, але Андрій встиг оцінити приблизну вартість цих скарбів: “Але, судячи приблизительно о їх вартості, Андрій оцінив все на кільканадцять мільйонів!” [5, т. 14, с. 57].

Один із записів П. Шекерика-Доникова розповідає про Довбушевого сина: “Довбуш, опруч любаски Дзвінки, мав ише одну дівчину, з котров си любив и котрий (котрій. – *М. Л.*) був учинив хлопця. Довбуш був лишив тому хлопцеву усу ту силу, шо вин мав. Але ек Довбуш згинув марно, то лишив бартку зелізну, у зелізнім стовпі в Черногорі затяту, и тот его син мав по вісімох роках свого житя питі и витегнути тоту бартку з того стовпа, и втогди вин мав воювати з тов бартков цілий світ и уже би був йго нікто ни стратив, бо ему ни було би було вже смерти.

Але тот Довбушів синок ни мих (не міг. – *М. Л.*) додержети до осмого року житя, але пишов пробувати тоту бартку вже в семим році житя. Коли вин спробував тоту бартку, то вже був єї добре розхлюпав (розхитав. – *М. Л.*), але однако ше ни мих єї витегнути, бо ше ни прийшов тогди добрий чес на то. Та про то хтос доніс лехам, и скоро вни си дизнали про Довбушевого синка, котрий мав стати силнішим и славнішим навіть вид свого деді (батька. – *М. Л.*), тогди вни того хлопчика вишукали и его стратили.

А та бартка й до сегоднішного дня ржевіє в Черногорі, бо нима кому єї вити (звідти. – *М. Л.*) витегнути и освободити гуцулив вид усеї біди, ека іх присіла вид смерти Довбуша” [2, с. 59].

У Франковому романі також діє син Довбуша, про якого Олекса згадує на сповіді в Гошівському монастирі: “Я не мав дітей, кромі одного сина в моім родимім селі, котрий уродився еше перед тим, заким я став...” [5, т. 14, с. 44]. Олекса Довбуш тут одружений, однак має й другого сина від Емілії, внучки воєводи Шепетинського, котру викрав при нападі на замок воєводи. Про долю обидвох синів він, як видно зі сповіді, не знає, а згідно зі сюжетом роману Ісаак Бляйберг виявився саме сином Довбуша від Емілії.

Серед матеріалів, шо іх надіслав П. Шекерик-Доників, віднаходимо переказ про сповідь Довбуша: “Давно тут на Їлци була церков май троха делше, ек отепер, таки зараз там на луці. Та й був тогди тут на Їлци старенький пип, шо звавси Верба. Прийшов Олекса до того попа Верби та й каже: “Єгомостю, нас є усіх 13 та й просимо вас, аби ви нас висповідали та й визаконювали (запричастили. – *М. Л.*) и абесте міні дали розоґрішене, бо я иду на Космачь пана мурдувати”.

Пип Верба зачєв Олексу розговорювати та й казати: “То гріх, Олексо, кров проливати та й чоловіка убивати”. Бо тот пип знав Олексу та й чюв добре про Олексу. Але Олекса ни дававси на перемогу та й исказав попови: “Єк си пан ни боев гріха мого брата убити та й ни боїтци и тепер людий мордувати та й іх обдерати, то и я ни боюси гріха такій котюзі жите взети, та й таким другим, як ця котюга. Мене боли так серце за моім братом, шо я ни годен уже видержати! Мене пан збавив газдованя (можливості господарювати. – *М. Л.*), а я мушу збавити его панованя. Та й ни лиш его, але и других таких запоредних, ек вин”.

Видів пип Верба, шо нічого ни удіє з упертим Олексом, та й висповідав и визаконював усіх тринадцітьох легінів” [2, с. 77].

У романі “Петрії і Добошуки” ветхий старець Олекса Довбуш з’являється до Гошівського монастиря і просить отця Методія висповідати його за скоєні в молодості гріхи. По суті, до цієї сповіді він готувався все своє життя після того, як покинув опришкувати. “Але я ніколи, – запевняв він, – не приступав до сповіді, не сподіваючися

розрішення, – я хотів цілим останком свого життя приготувитися до неї, я хотів, оскільки то було в моїх силах, приготувити поле, на котрім мали пізніші покоління збирати добрі плоди із моїх злих діл” [5, т. 14, с. 42].

Письменник не деталізував, як це бачимо в народній легенді, самої сповіді. Довбуш у романі лише натякає на ті причини, що змусили його стати опришком: “Запевно чули-сьте, всечесний отче, тую сумну історію, котра попхнула мене на поле переступків і злодіянь! Але я не хочу нею усправедливлятися, я не хочу уневиннятися тим, що розпука серця, що розбиті надії, що біль і ненависть попхнули мене в пекло переступств!...” [5, т. 14, с. 43].

Олена Кисілевська подала також запис, зроблений у с. Річці Косівського повіту (тепер село Косівського району), про опришка Петрія: “Другі були опришки таки річці: Дмитрій та й Петрій. Петрій мав коханку із Криворівні. Прийшов він раз з нев на заводини на весіле (вечір напередодні весілля. – *М. Л.*), тут під горбом. Молодице чемна, ек мальована. А був тут тогди дечок, дуже до бабів ласий, тай зачив до неї підходити. Ех, як тото узрит мій Петрій, ек не лапне дечка однов руков за сорочку на грудех, а другов за ногу, ек не фарне ним у рипу (берег. – *М. Л.*)! Гет си на леду руку по лікоть з м’єса обдер, – от так висіло (показує). А мій деде там був та й приступив до Петрія: “Що ти, – каже, – таке собі гадаєш – людий розбивати? Мой! – А тобі що до того? То моя жінка. – Чекай, бра, спитаємо у попа, коли ви си вінчили?” Взяв оттак молодицу за плечі та й каже: “Ходи-но, – каже, – до попа, най скаже”.

А Петрій ек не прискочит, хотів так, ек із дячком зробити. Але мій деде силач був. Петрій ухопив его за сорочку, крутит в один бік, деде стоїт; трібує в другий, ані рухне, а далі деде ек вхопит мого Петрія за обшивку, ек бевхне ним під пліт, ледви встав. З того часу не показував си з нев більше межі люди” [2, с. 258–259].

Коли ловили опришків, то Петрій утік, “але боявся більше розбивати, закопав гроші тай розбишацьке убране, а сам пішов служити”. Опришки зазвичай промишляли грабунками влітку, а впродовж зими наймалися на службу. Петрій невдовзі потрапив до рук жандармів через рушницю, яку відібрав в одного пана і яка потрапила на очі іншому панові, в котрого служив: “На ній срібними блешками вібите ім’є того пана, чия вона давно була. Треба біди, що він си знав із тим паном; пише до него: “Де, – каже, – твоя ручниця поділа си?” А він єму відписує: “Були у мене опришки, забрали багато срібла й злота та й єї забрали”. Ек пан тото почув, потихоньки дав знати до шандарів, а тоти прийшли, закували его та й забрали. Вікручувавси він, що нібито він дизинтир, із войска втік. Писали за ним тут до громади, до Річки, таки нічо не помогло, повісили го в Чернівцех” [2, с. 259].

Важливо й те, що Петрій, як і Довбуш, володів скарбами: “За того Петрія оповідають, що пішов він раз на службу до одного пана, багатира. Переслужив зиму, заплатив му пан ци ні, відправив, – а той лиш зібрав своїх та й назад до пана. “Тепер видиш, – каже, – хто я є? Давай гроші!” Забрали вони у него, що могли, та й пішли до тої хатки, де він вперед мешкав, ділитися. Але пан мудрий; там хати блиско, зібрав зо 150 люда та й далі з ними до хати. Опришки замкнулися, не пускают.

Казав пан підпалити хату, най псевіра згорит. Опришків було 15; ек уздріли, що біда, швидко вікопали єму (яму. – *М. Л.*), зсипали в ню гроші, прикрили землев, а ек

хата ймила та хотіла валити, віскочили відти; ек пішли стрілеті раз по раз, то зі 100 люда вбили та поранили, а самі втекли. Відтак в єкийс чис підкралиси вночі та й відобули з-під згариск гроші” [2, с. 259–260].

У Франковому романі Іван Петрій, дід Кирила, “був отаманом в Довбушевій банді, перший по Довбушу і єго повірник. Він знав всі скриті місця, де Довбуш ховав свої скарби”, потайки змовився з Довбушем покинути опришківство і “уживати зобраних грошей на добро народу” [5, т. 14, с. 27]. Внук Івана Кирило та правнук Андрій свято бережуть таємницю скарбу, прагнуть через порозуміння з Добошуками виконати обіцянку предка. Однак нащадки Довбуша, внуки Олекса й Демко, правнуки Сенько та Ленько, вважають скарб винятково своїм спадком і різними способами намагаються заволодіти ним. Так, у першій частині, захопивши Кирила й Андрія, вони піддають їх жорстоким тортурам; у другій, вивідавши місце сховку скарбів, Сенько і Ленько пробралися до пивниці Кирила Петрія й убили його, коли він намагався перешкодити їм; у третій їх хитрощами прагне виманити Дося Кралінська за намовою того ж Ленька. Врешті, коли довірливий Андрій відкриває братам таємницю скарбу, ті переховують його на Чорногорі, але під час облоги гинуть. Скарб, отже, залишився недоступним. Працюючи над романом, почуті фольклорні твори письменник модифікував та видозмінював згідно зі своїм творчим задумом, естетичною програмою, художньою концепцією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Дольницький А.* Мої спомини // Спогади про Івана Франка / упоряд. М. Гнатюк. Львів: Каменяр, 2011. С. 114.
2. Етнографічний збірник / Видає Етнографічна комісія НТШ. Львів, 1910. Т. 24: Народні оповідання про опришків. Зібрав В. Гнатюк. 356 с.
3. *Заклинський Р.* Перша повість І. Франка. Харків: Рух, 1932. С. 11.
4. Переписка Михайла Драгоманова з Михайлом Павликом (1876–1895) / Зладив Михайло Павлик. Чернівці, 1912. Т. 5 (1886–1889). С. 115.
5. *Франко І.* Зібрання творів: у 50 т. Київ: Наукова думка, 1976–1986.

REFERENCES

1. Dolnytskyi, A. (2011). *Moi spomyuny*. In: *Spohady pro Ivana Franka* / uporiad. M. Hnatiuk. Lviv: Kameniar, 114
2. *Etnohrafichnyi zbirnyk* / Vydaie Etnohrafichna komisiia NTSh. (1910). Lviv, t. 24: Narodni opovidannia pro opryshkiv. Zibrav V. Hnatiuk.
3. *Zaklynskyi, R.* (1932). *Persha povist I. Franka*. Kharkiv: Rukh, 11.
4. *Perepyska Mykhaila Drahomanova z Mykhailom Pavlykom (1876–1895)* / Zladyv Mykhailo Pavlyk. (1912). Chernivtsi, t. 5 (1886–1889), 115.
5. *Franko, I.* (1976–1986). *Zibrannia tvoriv: u 50 t.* Kyiv: Naukova dumka.

Стаття надійшла до редколегії 11.02.2019

Прийнята до друку 15.04.2019

**IVAN FRANKO'S NOVEL "THE PETRIYS
AND THE DOBOSHCHUKS":
ON THE PLOT GENESIS**

Mykola LEHKYI

*National Academy of Science Ukraine,
Ivan Franko Institute, Department of Franko Studies,
18, Drahomanov Str., Lviv, Ukraine, 79005,
e-mail: m_lehkyi@bigmir.net*

Franko himself exposed the origins of the plot of his first novel in the "Foreword" to the second edition of the novel "The Petriys and the Dovbushchuks" (1913). Franko's reference reveals a vast intertextual field of the novel from West-European romanticism writers, through anecdotes by real persons (Limbach, teacher of Drohobych gymnasium, who was also a protagonist of Franko's memoir story "The Mustard Seed") to folk legends and stories. The major collision in the plot of the novel is the enmity between two kin of the Petriys and the Doboshchuks, both of whom claim the treasures of Oleksa Dovbush. The personality of the latter, his life, feats and death became a theme of numerous folk legends and stories, which were common in the Hutsul and Boyko areas, in particular in Pidhirya and Franko was able to hear them multiple times. The article explores folk legends and stories about Oleksa Dovbush and his son, about Oleksa's treasures and confession, and also about peasant Petriy, which were known to Ivan Franko and could be used in his novel "The Petriys and the Doboshchuks". Franko most probably could have heard the legends and stories about the opryshky in 1875 during his trip to the Boyko Carpathians, which he went on with other youth people from Lviv, among whom were the members of the editorial board of the magazine "Drug" ("The Friend"). Petro Shekeryk-Donykiv, Olena Kysilevs'ka, Antin Onishchuk, Oleksa Ivanchuk and others recorded folklore pieces about Dovbush from the mouth of people for "Ethnographic collections" (1910). While working on the novel, the writer was changing and modifying the folk texts he heard to accommodate his own creative ideas, aesthetic program and artistic concept.

Keywords: novel, plot, genesis, folklore, legend, story, modification, creative idea, aesthetic program, artistic concept.